

дискурсивних стратегій. Такий підхід дозволяє пояснити немаркований характер таких характеристик онімів, як визначеність, одиничність, невираховуваність, конкретність.

Аннотация

С.Н. Белицкая Проприальность как рефлекс вокативности.

Онимогенез, рассматриваемый в этой работе через призму вокативности, традиционно рассматривают в пределах предикатно-аргументной структуры высказывания. Это связано с неопределенностью статуса вокативности в языке. Существующие интерпретации вокативов в пределах так называемой традиционной лингвистики, формальной семантики, трансформационной, генеративной и даже когнитивной лингвистики, теории информации едины в толковании их формальной семантической и функциональной специфики, однако объяснения этому, «исчисляемые» из аргументно-предикатной структуры, только порождают новые проблемы лингвистической интерпретации. Альтернативой может стать анализ вокатива в пределах вокативно-предикатного интерфейса. Это, в свою очередь, требует признания двоосновности языкового филогенеза, отсутствия единой модели собственного имени (в том числе на уровне гипокористик и так называемых полных форм имен), наличие двух типов концептуализации (когнитивных программ для имен собственных и нарицательных), категоризации и уникализации как двух дискурсивных стратегий. Такой подход позволяет объяснить немаркированный характер таких характеристик онимов, как определенность, единичность, неисчисляемость, конкретность.

Summary

Y.M. Bielitska Properhood as the reflex of vocativeness.

Onymogenesis, which is treated in this work through vocativeness, is traditionally considered within the predicate-argument structure of the expression. This is due to the uncertainty in the status of vocatives in language. Existing analysis of vocatives in the so-called traditional linguistics, formal semantics, transformation, generative, and even cognitive linguistics, information theory are united in the interpretation of the formal semantic and functional specificity of vocatives, however, an explanation for this, which is computed from the argument-predicate structure, only give rise to other problems in their linguistic interpretation. The alternative to this may be the analysis of vocativeness within vocative-predicate interface. This, in turn, requires the recognition of two-way language phylogeny, the lack of a single model of proper names (including the level of hypocoristics and the so-called full forms of names), two types of noun conceptualization (cognitive programs for proper and common nouns), categorization and unicalization as two discursive strategies. This approach helps explain the nature of such unmarked characteristics of onyms as definiteness, uniqueness, uncountability, concreteness.

УДК 801.81 + 811.161.2: 38

Беценко Тетяна Петрівна,

доктор філол. наук, професор

професор кафедри української мови

Сумського державного педагогічного університету;

м. Суми. Україна.

E-mail: becenko@rambler.ru

ЛІНГВОФОЛЬКЛОРИСТИКА В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЧНОЇ НАУКИ: ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Слов'янське мовознавство сьогодні перебуває на стадії поглибленого оновлення, чому підтвердження - прагнення до виділення в самостійний напрям лінгвістичного

аспекту дослідження фольклорних текстів, що зумовлено активною науково-пошуковою діяльністю вчених і значними здобутками у цій галузі. У свою чергу виникає потреба сформулювати засадничі положення означеного напрямку лінгвістичних студій. Це дасть змогу чітко визначити парадигму лінгвофольклористики як науки, окреслити пріоритетні аспекти наукових пошуків, максимально вичерпно вказати на шляхи науково-дослідних розвідок, засвідчить можливі міждисциплінарні зв'язки з іншими філологічними та гуманітарними галузями.

Мові усної народної творчості в україністиці присвячені праці О.Потебні, П. Житецького, І. Огієнка, Л. Булаховського, В. Вашенка, А. Коваль, С. Єрмоленко, К.Шульжука, А.Поповського, В.Чабаненка, В.Жайворонка, Л.Мацько, І. Матвіяса, А. Мойсієнка, Н. Данилюк, О. Сімович, Н. Журавльової, Т. Беценко, Н. Колесник та ін. Останніми дослідженнями із лінгвофольклористики стали докторські дисертації Н. Данилюк (монографія " Поетичне слово в українській народній пісні" (2010)) та Т.Беценко (монографія "Текстово-образні універсалії думового епосу: структура, семантика, функції" (2008)). Лінгвофольклористичні студії розширюються та поглиблюються в аспекті вивчення мовнообразної організації різних жанрів усної народної творчості.

Вважаємо, сьогодні необхідно конкретизовано сформулювати специфіку науки про мову народної творчості , представити основні положення та вказати на ключові напрями досліджень, що поки що не було запропоновано. Відтак маємо на меті створити підґрунтя для подальших розвідок у цьому напрямку.

Мета нашого дослідження - визначити і схарактеризувати поняттєве коло, основну проблематику та завдання лінгвофольклористики як самостійного напрямку сучасної науки.

Актуальність дослідження вбачаємо у необхідності систематизації матеріалу з означеної галузі, у докладному описі різнорівневих засобів текстової організації фольклорних творів, у встановленні глибинного взаємозв'язку мови народної творчості (у жанрових варіантах) з сучасною літературною мовою.

Термін фольклор (з англ. - народне знання, народна мудрість) (синоніми: народна словесність, усна народна словесність, народна уснословесність) сьогодні вживають як назву "неписаної народної літератури, мистецтва народного слова, сукупності різних видів і жанрів народної творчості: пісень казок, легенд, переказів, приказок, загадок, прислів'їв, анекдотів, замовлянь, театральних сценок тощо" [20, с. 396]. Справедливо і точно треба також розуміти фольклор " не тільки як усне словесне мистецтво народу", а й як "духовну творчість у поєднанні з матеріальною, з урахуванням елементів побуту, знарядь праці, особливостей побудови житла тощо [14, с.17], як словесно-музично-хореографічні форми колективної народної творчості , ще конкретніше - як творчу діяльність народу взагалі, що охоплює поезію, музику, театр, танець, архітектуру, художнє і декоративно-прикладне мистецтво, народні промисли, народний побут (медицину, харчування та ін.), тому, очевидно, й існують терміни фольклор словесний, фольклор музичний, фольклор обрядовий, фольклор ігровий, фольклор танцювальний, фольклор драматичний. Мова при цьому виступає засобом позначення і передачі усіх найрізноманітніших фактів народної дійсності. Тому виникає потреба виокремлення лінгвофольклористики - спеціального напрямку мовознавчих студій, пов'язаних з народною (етнічною) дійсністю, що засвідчена у різних формах. Відповідно мова фольклору, мова народної творчості - доволі складні і неоднозначні поняття (наприклад, мова народної пісні і мова народної весільної обрядовості постають різними фактами національної дійсності, через те потребують різних підходів у дослідженні).

Аналіз фольклористичних і лінгвістичних праць, присвячених мові народної творчості, привів до висновків про неефективність використання як суто фольклористичного, так і суто лінгвістичного підходу до опису фактів мови народної творчості. Поступово ставало зрозумілим, що вивчення мови фольклору повинно стати

предметом спеціальної філологічної дисципліни, яка і була названа лінгвофольклористикою. Термін лінгвофольклористика запропонував у 1974 році О. Хроленко. Цей термін позначав суть підходу до вивчення мови усної народної творчості: 1) виявлення місця і функції мовної структури в організації фольклорного твору, 2) інтегрованого використання лінгвістичних і фольклористичних методів дослідження.

Отже, лінгвофольклористика - міждисциплінарна галузь гуманітарної (філологічної) науки, що вивчає різноманітні особливості мовноструктурної, мовностилістичної, художньо-образної організації текстів усної народної творчості; закономірності фольклорного стилетворення; мовностильову структуру фольклорного різновиду художньої творчості як колективної естетичної інтелектуальної діяльності етномовців.

Лінгвофольклористику, вважаємо, не треба розглядати вузько: тільки як мову фольклорних текстів. Навпаки, на наш погляд, лінгвофольклористичні студії повинні охоплювати весь арсенал мовних одиниць, використовуваних для називання реалій народного побуту, народних звичаїв, обрядів, повір'їв тощо. Тут очевидно незаперечними постають тісні зв'язки лінгвофольклористики з діалектологією, лексикологією, етнолінгвістикою, лінгвокультурологією, лінгвокраїнознавством, етнографією та ін. Окремими напрямками можуть бути фольклорна ономастика (фольклорна топоніміка, фольклорна антропоніміка), фольклорна лінгвосеміотика, фольклорна семасіологія, фольклорна фразеологія, фольклорна лексикографія, фольклорна текстологія та ін. Сьогодні вже виокремлена фольклорна комунікація. Так само може бути виділена фольклорна ономасіологія, фольклорна лінгвокогнітологія, фольклорна лінгвогендерологія. Отже, лінгвофольклористика покликана об'єднати усі мовознавчі науки, так чи інакше пов'язані з дослідженням фактів народної (етнічної, національної) моводійності (національно-мовної картини світу), ментальної мовотворчості. Адже не можна заперечити, що зразками народної мовотворчості є і загадки, і замовляння, і лічилки, і чукикалки, і апокрифи, і пісні, і фразеологізми (справедливо, що автори посібника М. Лановик та З. Лановик " Усна народна творчість"(К., 2006) подають розділ " Пареміографія"), і народні найменування рослин. (Сама собою виникає проблема мовотворення народних найменування рослин, що не була предметом спеціальних наукових розвідок, зокрема ономасіологічних тощо (напр., цікаво. чому *дивина*- також *коров'як*, *медвежаче вуха*, *царська свічка*, *акулинка*, *гадинник*, *дрябчак*, *кадило*, *котячий хвіст*, *лучинник*, *свічі* [18, с.374], а *очиток* - *жива вода*, *заяча капуста* [18, 58], *чебрець* - *Богородицька трава*, *богородичний чепчик* [18, с.17], *звіробій* - *Божя Трійця*, *Божя травка*, *бождеревок* та ін. [18, с.18]).

У сучасних лексикографічних джерелах термін лінгвофольклористика поки що відсутній. Замість нього вжито терміни *мова фольклору*, *мова жанрів народнопоетичної творчості* (і то не для позначення нової галузі науки). Пор.: мова фольклору - "мова усної народної творчості (пісень, казок, легенд, приказок і прислів'їв, замовлянь, заклинань та ін.), що своєю лексикою, фразеологією, граматиною, фонетикою засвідчує існування глибинного коріння національної мови" [10, с.153], "мова жанрів народнопоетичної творчості, в якій відображений досвід колективної творчості певного етносу чи нації, втілений у морально-естетичних моделях, художніх традиційних формулах (типові зачини та кінцівки народних казок чи дум, постійні епітети, тавтологічні звороти тощо)" [12, с. 60]. Хоча, однак, вважають, що «мову фольклору вивчають лінгвофольклористика, історія поезики, семіотика письменства, літературознавство" [15, с.60]. У цьому ж джерелі далі відзначено, що предметом їх вивчення є національно-мовна картина світу, представлена, зокрема, в синонімічних рядах, антонімічних парах, різноманітності виражальних засобів, народнопоетичній фразеології, народній символіці та ін. (Там само).

Об'єктом лінгвофольклористики є мовноструктурна, художньо-образна організація фольклорного тексту, його стильовий та стилістичний аспекти, специфіка

мовотворення фольклорного стилю, **предметом**-різномовні мовні засоби (фонетичні, словотвірні, лексичні, граматичні), мовнообразні одиниці, що формують текстовий континуум творів народної словесності, лінгвoseміотичні знаки фольклорної стилесистеми, різножанрові та різномовні етномовні одиниці як засоби фольклорної комунікації.

Основними **завданнями** лінгвофольклористики вважаємо:

- обґрунтування положення про системний характер мови фольклорних пам'яток : встановлення фактів системності, спостереження за способами реалізації системності, дослідження механізмів дії системності у мові фольклору;

- з'ясування специфіки використання, реалізації, функціонування мови як організму (як системи систем, як універсальної системи передачі інформації) в аспекті різномовного структуротворення фольклорних зразків ;

- розгляд мови фольклорних пам'яток (взагалі - фактів мови фольклорної дійсності) як специфічного семіотичного континууму;

- обґрунтування факту динаміки мови фольклору, що виступає закономірним чинником її життєіснування, суспільного вжитку, ґрунтом та засобу для реалізації творчого потенціалу етномовності ;

- різноаспектний опис фольклорної семантики, фольклорного словотвору та фольклорної граматики уснословесних пам'яток народної творчості;

- інтерпретований мовностильовий та мовностилістичний аналіз фольклорних текстів як національно-естетичних зразків колективного генія - народу;

- визначення статусу фольклорного стильового різновиду мови в системі її стилів.

Отже, лінгвофольклористика як галузь наукових знань покликана вивчати різномовні особливості побудови текстів народної творчості, їх архітекtonіку, специфіку художньо-образної організації.

Як окрема галузь лінгвофольклористика послуговується низкою термінів, що ще раз підтверджує її незалежний і самобутній статус з-поміж інших наукових напрямів. Основним (стрижневим) вважаємо поняття *фольклоризм*. До фольклоризмів зараховують "народнопоетичні символи, слова-номінації народних обрядів, етнографізми, топоніми, історизми, які виконують вторинну функцію у мові художньої літератури" [10, с.180] . З літературознавчого погляду фольклоризм кваліфікують як "зацікавлення письменників усною народною творчістю, застосування її у літературному творі на різних функціональних рівнях: через запозичення, стилізацію, наслідування, переспів, цитування, центон, символічне переосмислення міфологемних реліктів [15, с.539]. Термін фольклоризм увів у науковий обіг французький фольклорист П. Себійо (XIX ст.).

Потреба у лінгвофольклористиці як окремій галузі наукової творчості зумовлена власне її об'єктом та предметом дослідження і полягає в необхідності пізнання глибинної специфіки мови народної словесності, що відкриє можливості для осмислення природи фольклорного слова як закономірної реалії етнобуття - духовного і матеріального, слугуватиме джерельною базою для розбудови, розвитку творчої думки, творчої уяви. Пізнання світу взагалі неможливе без пізнання мовної і водночас фольклорної картини світу. Отже, лінгвофольклористика - когнітивна за своєю сутністю.

Фольклорні тексти спричинюють виникнення великої кількості питань проблемного характеру, кожне з яких може стати окремим напрямом наукового пошуку. Це, зокрема, семантика фольклорного слова-образу, морфеміка фольклорного слова, фольклорна лексикографія, фольклорна діалектологія, фольклорна граMATика, фольклоризми у ідіолекті митця, кроскультурна лінгвофольклористика та ін.

В вітчизняному мовознавстві дослідження мови фольклору, лінгвообразної царини уснопоетичних текстів серйозно і глибоко здійснили О. Потебня, М. Сумцов, М.Костомаров, І. Франко, Ф. Колесса, О. Дей, Г. Нудьга, С. Я. Єрмоленко, С. Грица та ін.

С.Я. Єрмоленко належить першість у порушенні проблеми співвідношення мови народної творчості та української літературної мови. Дослідниця показала вплив усної

народної словесності на становлення нормативної бази літературної мови ("Фольклор і літературна мова" (1987)). С. Я. Єрмоленко аргументувала виокремлення фольклорного стилю в стильовій системі української мови.

Серйозно розпочато в українській лінгвофольклористиці дослідження фольклорної ономастики. Є суттєві результати в розвитку галузі фольклорної, зрєкрема народнописенної, антропоніміки (праці Н. Колесник). Подано спробу описати антропонімікон та топонімікон дум (Т. Беценко) .

Перспективним вбачають напрям фольклорної діалектології. Суттєвими у цьому плані є праці А. Поповського "Мова фольклору та художньої літератури Південної України ХІХ - початку ХХ ст." (1988) та "Нормативні тенденції в мові фольклору Південної України ХІХ - поч. ХХ ст."(1988). Дискусійним є питання про зв"язок фольклору з діалектним континуумом. Одні учені наголошують про відносно наддіалектний характер мови фольклору (див. Єрмоленко 1987, Данилюк 2010 та ін.), інші - протилежної думки (О. Богословська та ін.). Вважаємо, що це питання ще потребує докладних студій. Діалектні вкраплення спостережені у мові народної творчості, на що вказують і С. Єрмоленко, і Н. Данилюк та ін. Однак важливо докінечно з"ясувати статус діалектизмів у різножанрових фольклорних текстах. Адже діалектний компонент почасти засавідчений у фольклорних текстах, наприклад: *Мала баба одну дочку, / Катеринов звала* [17, с. 279], *Не їдну дівчину да гей, з ума зводить* (17, с. 279), *Позволь, позволь дівку Явдошку /Хоч на їден рік* [17, с.315].

Мова народної творчості, без сумніву, слугуватиме невичерпним і цінним джерелом для з"ясування специфіки та особливостей вияву різнорівневих історичних змін (фонетичних, лексичних, морфологічних та ін.), матеріалом для спостереження за формуванням сучасних літературних норм, взаємозв"язку фольклорних текстів з діалектним середовищем, зрештою - підґрунтям для встановлення ролі мовної особистості (національно-мовної особистості) у фольклорному мовотворенні та текстотворенні.

Вимагає осмислення проблема мови фольклору як засобу комунікації, з"ясування специфіки фольклорного спілкування. У зв"язку з цим виник напрям фольклорної комунікації. Проблема фольклорної комунікації у Росії розробляє Марина Венгранович. Фольклорна комунікація - природний, контактний тип комунікації, що "здійснюється при допомозі природних засобів (каналів інформації) - усного слова, міміки, жести та ін. в умовах живого (безпосереднього) контакту виконавця і слухача" (6, 606).

Як відомо, фольклорна комунікація здійснюється шляхом використання певного коду, зокрема, - мови. Тут доволі суттєвим може видатися різнорівнева та різноаспектна характеристика коду - вербальних засобів комунікації та ін. Виникає потреба у проведенні експериментів (наприклад, сприйняття колядок, щедрівок чи інших пісень етнічними українцями за кордоном, з"ясування ролі мовного коду у цьому сприйнятті та ін.).

Мовна організація народної творчості слугує постійним глибинним джерелом наукових студій тому, що виступає свідченням зміни, руху, розвитку нашої мови як системи в цілому.

Невичерпні можливості мови народної творчості у плані трансформації фольклорного слова в ідіостилі письменника. Власне, народнопоетичний стиль виступає джерелом, первинним і базовим матеріалом для подальших переосмислень, виникнення авторських мовотворів, відтак - ґрунтом для безкінечної, не обмеженої в часі розбудови художньої мови. Проблемі індивідуально-авторської трансформації фольклорного слова присвячені розвідки С. Я. Єрмоленко, Л. Пустовіт, Л. Козловської, Н. Данилюк, С. Бирик, Т.Беценко та ін. Однак ще не вивчені, не описані повною мірою шляхи і способи модифікації, варіювання, творчого використання фольклорних одиниць різних рівнів у конкретній авторській інтерпретації та обробці (таких досліджень в україністиці обмаль).

Не дослідженою є проблема аперцепції народного слова у художньому тексті. У такому аспекті розглядає потенціал фольклорно-пісенного слова А. Мойсієнко на прикладі мовотворчості Т. Шевченка. Аперцепція мислиться як досвід. Пізнавально-

аперцепційний механізм знаходить свій вияв через текст на власне сприйняттєвому рівні. Декодування художнього тексту здійснюється з урахуванням різноманітного досвіду реципієнта. Фольклорний код міститься у генетичній пам'яті мовців і витлумачується автоматично (пор., напр, сприйняття поезії І. Драча "Лист до калини"). З'ясування природи цього коду, специфіки збереження/ існування в словесно-знаковій одиниці та в пам'яті мовноносіїв і можливостей (шляхів, способів) декодування, вважаємо, може бути перспективним напрямом філологічних досліджень, виконаних на базі лінгвофольклористики.

Варте уваги явище оказіоналізації у народнопоетичному континуумі, що засвідчує рухливість, багатогранність, гнучкість фольклорного - народнопісенного словотворення. Пор., наприклад: Да звів мене з *розумочку* та ще й чорноброву [17, с.279] або Дай же, Боже, в полі урожай, / В полі урожай - а в гумно *звожай*, / А в гумні *хлібно*, в оборі *вбійно*, / В домі *весільно*, на славу втішно [19, с.30] . Лексеми *розумочок*, *звожай*, *хлібно*, *весільно*, *вбійно* відсутні у тлумачному 11- томному СУМ. Взагалі фольклорний словотвір - специфічна галузь мовотворчості, стилістичної дериватології. В україністиці фольклорний словотвір представлений у розвідках О.Потебні, Н. Журавльової, С.Я. Єрмоленко, Г. Сагач, Н. Данилюк, Т. Беценко, Л. Михно та ін. Проте поки що бракує цілісних досліджень, присвячених означеній проблемі.

Окремим напрямом лінгвофольклористичних студій можна вважати фольклорну лінгвосеміотику. Проблему знаковості фольклорного слова порушили ще О. Потебня, М. Костомаров. На сучасному етапі знаки-символи фольклорного континууму розглянули З. Василько, С. Я. Єрмоленко, Н. Данилюк, Л. Дяченко, В. Жайворонко, В. Кононенко. Крім аспекту символічності, виділено ще естетичний та культурний компоненти фольклорно-пісенних знаків. Наприклад, фольклоризми С. Я. Єрмоленко кваліфікує як мовно-естетичні знаки національної культури. Наприклад: *щастя-доля*, *срібло-золото*, *щука-риба*, *калина*, *явір*, *тополя*, *роса*, *криниця*, *дівчинонька*, *козаченько*, *іти по воду*, *жито жати*, *поле орати*, *зійшов місяць*, *ворон криче*, *сонце сходить*, *мед-вино пити*, *вітер віє-повіває* та ін. Різномірно глибокий матеріал містить словник-довідник В. Жайворонка "Знаки української етнокультури" (2006). На думку автора, "етносимволіка слова, тісно переплітаючись з етносимволікою позначуваної ним реалії, стає основною підвалиною становлення особливих концептуальних мовних продуктів - етнокультурних концептів, або знаків етнокультури..." [11, с.3]. Учений зібрав, систематизував і описав етномовні одиниці - суто українські (по-іншому - народні) назви різних реалій національного буття: наприклад: *каблучка* [11, с.265], *Йордань* [11, с.264], *окіян* [11, с.191], *Дніпро* [11, с.190], *дідух* [11, с.188], *заручини* [11, с.237], *щедрий вечір* [11, с.654], *щедрик-ведрик* [11, с.655] *щедрівка* [11, с.655], *щедрування* [11, с.655], *черінь* [11, с.639], *характерник* [11, с.615], *тополя* [11, 599], *сіножать* [11, с.543], *сірко* [11, с.543], *серпанок* [11, с. 535] та ін. Як правило, це - самобутні найменування понять і предметів власне української дійсності. Їх опис становить неабиякий інтерес для пізнання специфіки, глибинних основ духовної та матеріальної культури народу.

Фольклорне текстотворення (фольклорна текстологія) - абсолютно не розвинена галузь українських наукових студій. Відомі дослідження О. Дея (розгляд композиції українських народних пісень), С. Я. Єрмоленко (характеристика різномовних особливостей українських народних пісень), Н. Грицак (традиційні структури в казковому тексті), О. Бондар (мовні засоби вираження часу в українських народних казках), Т. Беценко (архітектоніка дум) та ін.

Новітнім підходом до з'ясування специфіки мовнообразної організації фольклорних текстів вважаємо встановлення різномовних закономірностей мовноструктурної, мовнообразної організації творів усної народної словесності, що знайшло втілення у вченні про **текстово-образні універсалії** як структурні, текстотвірні, мовностильові і жанрово закріплені одиниці фольклорних творів (див.: 3). На прикладі аналізу мови дум показано принцип дії /використання в усному фольклорному

імпровізованому епічному текстотворенні готових, клішованих, традиційно повторюваних різнорівневих мовних структур, що слугували для запам'ятовування, ідентифікації, багаторазового відтворення текстів дум, забезпечували максимальне збереження змісту повідомлюваного, форми вираження думки і водночас сприяли дотриманню характерної епічної тональності фольклорного висловлення. Однією з характерних ознак текстово-образних універсалій визначено їхнє ієрархічне підпорядкування та синкретизм, що важливо для осмислення природи імпровізованого фольклорно-епічного мовотекстотворення. Показово, що використання текстово-образних універсалій для конструювання фольклорних текстів - явище закономірне і мотивоване практичними потребами. Дослідження принципів дії цих закономірностей у процесі творення різних жанрів усної словесності може бути невід'ємним складником наукових пошуків, окремим напрямом лінгвофольклористичних досліджень. Адже, скажімо, народні прикмети, загадки, забавлянки та ін. будуються за своєрідними, специфічними схемами, моделями тощо. Ці моделі є почасти універсальними. Суттєвим видається здійснення порівняльних та зіставних студій, які були б спрямовані на те, щоб виявити національне й універсальне у структурній та семантичній організації подібних конструкцій.

Означено синергетичний напрям лінгвофольклористичних досліджень (див.: 2). Аналіз словника мови дум засвідчив, що в текстах наявні одиниці, які з сучасного погляду можна кваліфікувати як суржик, ненормативні явища української мови (*споминати, одежа, надівати, город* та ін.). Проте матеріали 11-томного СУМ, Словника за ред. Б. Грінченка переконують, що це - споконвічні українські слова народного вжитку, витіснені практикою мовносіїв з різних причин. Тому спостереження за особливостями видозміни/варіювання одиниць мовних рівнів у їх співвіднесенні з сучасними нормами дасть змогу виявити та проаналізувати специфіку руху, зміни мовної системи, встановити природу динаміки мовних процесів, засвідчити закономірності мовних змін тощо. Все це слугуватиме доказом самобутнього розвитку національної мови, фактом її самозбагачення, самозбереження, відновлення, отже, самодієвості.

Підставою для того, щоб вважати мову народної творчості самостійним відгалуженням наукових студій, є чітке бачення її об'єкта і предмета дослідження, завдань, проблем і напрямів. Терміноапарат лінгвофольклористики в основному сформований на базі досліджень народнопоетичної творчості - найбільш вивченого її різновиду. Наукові пошуки у означеному напрямку слугуватимуть комплексній розбудові національно-мовних наукових студій.

Література

1. Беценко Т.П. Мова думового епосу/ Тетяна Беценко. - Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. Макаренка, 2008 - 108 с.
2. Беценко Т. Мова українських народних дум у часовому вимірі / Тетяна Беценко // Рідний край . - 2012. - №2. - С.83-86.
3. Беценко Т. Текстово-образні універсалії думового епосу: структура, семантика, функції/ Тетяна Беценко. - Суми: Вид-во СумДПУ ім. а. С. Макаренка, 2008. - 400 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. - Київ; Ірпінь: Перун, 2001. - 1440 с. (ВТССУМ)
5. Венгранович М. Фольклорный текст в аспекте специфика фольклорной коммуникации/ М. Венгранович // Стереотипность и творчество в тексте. - Пермь, 2003. - Вып.4. - С. 80-90.
6. Венгранович М. Функциально-стилевая специфика фольклорного текста в аспекте экстралингвистической обусловленности/ Марина Венгранович // Stylistyka. - 2005. – XIV/ - С. 601-614
7. Войтович В. Українська міфологія / Валерій Войтович. - Київ: Либідь, 2002. - 664с.

8. Данилюк Н. Поетичне слово в українській народній пісні: монографія/ Ніна Данилюк. - Луцьк: Волин націон.університет ім. Лесі Українки, 2010. - 512 с.
9. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури/ С. Я. Єрмоленко. - Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. - 352 с.
10. Єрмоленко С. Я. Фольклор і літературна мова /С. Я.Єрмоленко. - Київ: Наукова думка, 1987 . - 242 с.
11. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник/ Віталій Кононенко. - К.: Довіра, 2006. - 703 с.
12. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови, / А. П. Коваль. - Київ: Вища школа, 1978. - 378 с.
13. Колесник Н. Особові імена в українських народних обрядових піснях/ Н. Колесник // Автореферат ... канд. філол. наук.- Тернопіль, 1998. - 20 с.
14. Лановик М.. Українська усна народна творчість/ М. Лановик, З. Лановик. - Київ : Знання-прес, 2006. - 591 с.
15. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. -К. : Академія, 2007. - 624с.
16. Мойсієнко А. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту: Декодування Шевченкового вірша/ А. К. Мойсієнко. - Київ: Правда Ярославічів, 2006. - 200с.
17. Пісні кохання. - Київ: Дніпро, 1986 . - 367 с.
18. Смик Г. К. (1992). Корисні та рідкісні рослини України. Словник-довідник народних назв/ Г. К. Смик. - Київ: Українська радянська енцикл. ім. М.Бажана, 1992. - 416 с.
19. Таємна сила слова (Заговори, заклинання, замовляння). - Дніпро, 1992. - 120 с.
20. Українська фольклористикаСловник-довідник / Укл. і заг. ред. м. Чернопиского. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. - 448 с.
21. Хроленко А. Т. Введение в лингвофольклористику. - М.: Наука - Флинта, 2010

**Беценко Т. П. Лингвофольклористика в системі сучасної філологічної науки:
основні поняття, завдання, напрями дослідження**

Анотація

У статті подана спроба з'ясування поняття *лінгвофольклористика*, визначення мети, завдань, об'єкта дослідження означеної галузі науки. Описано термінологічний апарат науки про мову фольклору. Розглянуто проблематику, окреслено основні напрями дослідження. Обґрунтовано доцільність виокремлення лінгвофольклористики в окремий напрям наукових пошуків.

Ключові слова: лінгвофольклористика, мова фольклору, мова усної народної творчості, мова жанрів фольклору, народнопісенна мова, фольклорно-пісенні засоби (тропи, формули, конструкції, елементи, структури, символи).

**Беценко Т. П. Лингвофольклористика в системе современной филологической
науки: основные понятия, задания, направления исследований**

Аннотация

В статье представлена попытка определить понятие *лингвофольклористика*, а также цель, задачи, объект исследования этого направления науки. Описан терминологический аппарат науки о языке фольклора. Проанализировано достижения отечественной лингвофольклористики. Рассмотрено проблематику, пути развития и расширения указанной области научных исследований. Обусловлено целесообразность и необходимость выделения лингвофольклористики в самостоятельную сферу научных филологических поисков.

Ключевые слова: лингвофольклористика, язык фольклора. язык устного народного творчества, язык жанров фольклора, народнопесенный язык, фольклорно-песенные

средства (тропы, формулы, конструкции. элементы, структуры, символы).

Tatiana Betsenko. Lingvofolkloristika in the system of modern philology: basic concepts, tasks, areas of research

Summary

The article presents an attempt to "clarify the concept linhvofklorystyka, definition of goals, objectives and research facility. Describe terminology science of language folklore of problems new science, outlines the main areas of research. Expediency separation specified direction of scientific research.

Linhvofklorystyka - interdisciplinary field of humanitarian (philological) science that studies the different levels movnostrukturnoyi features, linguistic-stylistic, artistic and imaginative texts of oral traditions; styletvorennaya folk patterns; movnostylovu structure folk art as a kind of collective aesthetic etnomovtsiv intellectual activity.

On object of linhvofklorystyky defined movnostrukturnu, artistic-figurative organizing folk text, its style and stylistic aspects, specific movotvorennaya folk style, the subject - different levels of language means (phonetic, word building, lexical, grammatical) movnoobrazni units that form the text continuum works of folk literature , linhvosemiotychni signs folk stylesystemy, riznozhanrovi or different ethno-linguistic unity as a means of folk communication. Linhvofklorystyka scientific knowledge as a branch designed to study multilevel linguistic features of the texts of folk art, their architecture, specific artistic and imaginative organization.

Need linhvofklorystytsi as a separate field of scientific creativity need deep knowledge of the specific language of popular literature, which opens opportunities for understanding the nature of folk speech as a natural reality etnobuttya - spiritual and material, will serve as a source base for the development, the development of creative thinking and creative imagination. Knowledge of the world is not possible without the knowledge of the language while folk world view. So linhvofklorystyka - cognitive in nature.

Scientific research in the defined area will serve the overall development of the national language of scientific studies.

Keywords: linhvofklorystyka, the language of folklore, oral traditions speech, speech genres of folklore, folk-song language, folklore and song agents (tracks, formulas, designs, elements, structures, symbols).

УДК 808.3+808.2:801

Глущенко Володимир Андрійович,

доктор філол. наук, професор

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ. Україна

E-mail: sdpunauka@ukr.net

**ЛІНГВІСТИЧНИЙ МЕТОД:ОНТОЛОГІЧНИЙ, ТЕЛЕОЛОГІЧНИЙ
ТА ОПЕРАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТИ**

Попри те, що в наших низці публікацій обґрунтовано трикомпонентну концепцію лінгвістичного методу, згідно з якою в його структурі доцільно виділяти онтологічний, телеологічний та операційний компоненти [3, с. 12–13; 1; 2; 4; 17], ця концепція, на жаль, не набула значного поширення. Тому вважаємо за необхідне звернутися до неї знову.

Як відомо, у радянські часи методологія мовознавства перебувала під впливом марксистсько-ленінської теорії, що значною мірою гальмувало розвиток методологічних досліджень у царині лінгвістики. Це відбилося, зокрема, у висуванні на передній план «діалектичного методу», який, проте, має всі ознаки наукового принципу або підходу, але не методу як такого [4, с. 7]. «Діалектичний метод», з одного боку, і частковонаукові та